

Kirsi Mäenpää

Helsingin yliopiston kirjasto avoimena oppimisympäristönä

Helsingin yliopiston kirjasto juhlii - Tiedon voimalla - lukuvuonna 2022-2023 ensimmäistä kymmentä vuottaan ja samalla Kaisa-talon 10-vuotissyntymäpäivää. Kirjasto syntyi vuonna 2010, kun Helsingin yliopiston Opiskelijakirjasto, neljän eri kampuksen tiedekirjastot Kumpulassa, Viikissä ja Meilahdessa sekä keskustakampuksen tiedekuntakirjastot muodostivat yhden kokonaisuuden. Vuonna 2012 keskustakampuksen kirjastot pääsivät muuttamaan uuteen Kaisa-talon pääkirjastoon Fabianinkadulle.

Kymmenen vuotta on kulunut vauhdilla uusien ja olemassa olevien palvelujen sujuvoittamisessa sekä prosessien yhdenmukaistamisessa. Samalla maailma ja yliopistokirjastojen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi tiedon jakamisen ja luomisen lähteenä. Kirjoitan tätä artikkelia ennen kaikkea oppimisympäristösilmäläsi nenälläni ja tarkastelen, miten kirjasto on kehittynyt ja kehittyy oppimisympäristönä.

Kirjastopalvelut entistä vahvemmin digitaalisesti tarjolla

Tietoaineisto on ollut digitaalisesti saatavilla jo vuosia, mutta digitaalisuus on harpannut kymmenen vuoden aikana laajasti myös oppimateriaalien puolelle. Painettujen kurssikirjojen riittävyys ei ole enää opiskelijoiden ykköshuolenaihe. He toivovat yhä useammin e-kirjoja. Kirjasto panostaa kaikenlaisen

tietoaineiston avoimuuteen: tarkoitus on tarjota mahdollisimman suuri osa oman yliopiston tiedejulkaisuista avoimesti kaikkien saataville. Maksamme mieluummin julkaisut avoimiksi kuin pitäisimme huolta pelkästään oman yhteisömmme tiedontarpeesta.

Kirjastossa on vankkaa osaamista tutkimusaineistoihin ja -dataan liittyvässä työssä. Olemme yhdessä yliopiston muiden toimijoiden kanssa kasvattaneet osaamista sekä lisänneet tutkimusdatan hallintaan liittyviä palveluita.

Tiedonhankinnan koulutusta annetaan verkossa niin tallennettuina webinaareina kuin henkilökohtaisena ohjauksena Teamsin kautta. Monet digitaaliset oppaat ja videot mahdollistavat yliopistolaisten oppimisen ja opiskelun omaan tahtiin, itselle sopivana ajankohtana.

Kaikki kirjaston palvelut, asiakaspalvelu ja asiantuntijat ovat tavoit-

tettavissa digitaalisesti. Entä kirjasto oppimisympäristönä – onko mikään muuttunut kymmenessä vuodessa? Miten digitaalisuus näkyy oppimisympäristöissä?

Juhlaseminaarissa nostettiin oppimisympäristö katseen kohteeksi

Marraskuussa 2022 kirjaston juhlaseminaarin teemana oli Kirjasto avoimena oppimisympäristönä. Pääpuhujana Edinburgin yliopiston kirjastonjohtaja Jeremy Upton muistutti kirjaston merkityksestä kampusten sydämenä. Sama ajatus tuli muissa puheenvuorossa esiin. Farmasian tiedekunnan opetuksesta vastaava varadekaani Mia Sivén painotti, että oppimisympäristöissä on keskeistä monimuotoisuus ja viihtyisyys. Helppo saavutettavuus sujuvoittaa opiskelijan arkea.

Paneelikeskustelussa oli innostava kuulla, että Helsingin ylioppilaskunnan varapuheenjohtaja Tommi Ostrosvkij osoittautui Oppimiskeskus Aleksandrian suureksi ystäväksi. Vuonna 2005 valmistunut Aleksandria ja Kaisa-kirjasto ovat aina olleet opiskelijoiden näkökulmasta yksi ja sama. Jatkossa on tarkoitus suunnitella kirjastoa ja oppimiskeskusta toimivana kokonaisuutena, oppimisen ja opiskelun keitaana, jossa löytyy niin rauhallista yksintyöskentelytilaa kuin mahdollisuus sosiaaliseen yhdessä oppimiseen joko kasvokkain tai luurit päässä. Suunnitelmissa on remontoida Aleksandria lähivuosina. Opiskelijoita

ja muita tilan käyttäjiä on haastateltu pop up -työpajoissa. Lisäksi toiveita ja ajatuksia on saatu kirjaston, Tilaja kiinteistöpalveluiden sekä Tietotekniikkakeskuksen palautekanavista ja -kyselyistä.

Pandemia muutti tilojen käyttötarvetta - emme ole vielä valmiita

Kirjaston fyysiset ja digitaaliset oppimisympäristöt ovat Helsingin yliopiston kirjaston yksi strategisista kehittämiskohdeista. Tavoitteena on tarjota juuri sellaisia tiloja, jotka parhaiten tukevat oppimista ja tutkimusta.

Vuonna 2021 käynnistettiin toimialarajoja ylittävä kolmivuotinen Oppimisen tilat -projekti, jossa selvitetään, millaisia tiloja opettajat ja opiskelijat tarvitsevat pandemian jälkeisessä ajassa, miten fyysiset tilat ja digitaalisuus hyödynnetään sujuvasti, miten käytämme yhteisiä tiloja kestävästi ja vastuullisesti. Etsimme myös vastauksia kirjaston kysymykseen, miten saisimme yliopiston oppimisen tilat, mukaan lukien opiskelijoiden itseopiskelutilat, paremmin käyttöön.

Pandemia muutti opetuksen käytäntöjä, joten se myös muutti opiskelun tapoja. Tiedämme, että tarvitsemme kampukselle tiloja, joissa voi osallistua etäluennoille. Kaikkien yliopistolaisten päivät ovat pirstaleisia ja välillä osallistutaan verkkotilaisuuksiin, välil-

On enemmänkin sääntö kuin poikkeus, että opiskelijan päivä koostuu sekä lähi- että etäluennoista.

lä kohdataan toisiamme kasvokkain tai työskennellään itsenäisesti. On enemmänkin sääntö kuin poikkeus, että opiskelijan päivä koostuu sekä lähi- että etäluennoista. Miten kirjaston tai yliopiston tilat taipuvat uuteen tarpeeseen?

Vaikka kirjasto on itseopiskelutilojen lyömätön kuningas, kirjaston tilat eivät yksin riitä vastaamaan kysyntään. Kampuksilla on paljon mahdollisuuksia kalustaa ja muuntaa muitakin tiloja

tiedetään, mitä siltä odotetaan. Tavoitteena on levittää kaikista kampuksen yhteisistä tiloista samaa kykyä vastata tarpeisiin.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana kirjaston kaikki kampuskirjastot on remontoitu. Muutosprojektien tavoitteina on aina ollut neliömäärien vähentäminen ja työskentelypaikkojen säilyminen. Hyödyiksi on asetettu yhä toimivimmat ja monipuolisemmat itseopiskelutilat. Kirjastossa on mahdollisuus niin vuorovaikutteiselle työskentelylle kuin yksin työskentelyyn. Muutoksia on valmisteltu yhdessä käyttäjien kanssa. Opiskelijahaastatteluihin on noussut monipuolisuuden ja äänimaiseman rinnalle erilaiset ergonomiat. Toivotaan sähköpöytiä mutta myös tilaa katseelle tai selän suoristamiselle.

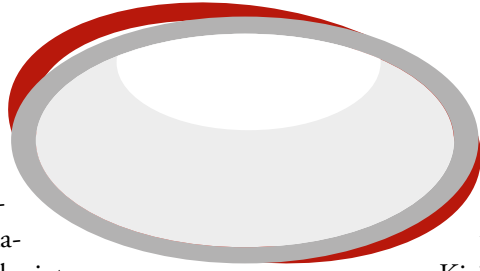
Kirjaston tilojen yhteyteen on keskitetty yhä enemmän yliopiston opiskelijapalveluita. Kaisa-talossa kirjaston asiakaspalvelutiskillä on myös opiskelijaneuvonnan palvelupiste. Kumpulassa ja Viikissä ryhmätötiloja käytetään myös monenlaisiin opiskelijaohjauksiin. Meilahdessa Terkko Health Hubissa on näköalapaikka terveystieteiden ja lääketieteen startup-maailmaan. Kaisa-taloon ja Viikin Infokeskukseen on perustettu Ohjauskulma, jossa järjestetään tapahtumia ja matalan kynnyksen ohjaustilaisuuksia.

Viikin kampuskirjasto ja samassa rakennuksessa oleva kaupunginkirjasto avattiin uudistettuina syksyllä 2021. Remontin jälkeen saatiin enemmän yhteistä tilaa opiskeluun, paremmat

Viikin kampuskirjaston tiloja, taustalla Niilin puutarhaa.
Kuvaaja: Jussi Männistö.

opiskelulle sopivaksi. Käytävät, ruokalat, aulat sekä ajoittain tyhjillään olevat opetustilat sopisivat mainiosti myös itseopiskeluun, jos vain kalustus sekä opiskelijoita ohjaava opastus on kunnossa. Yhdenmukainen opastus antaa tilaa rauhoittumiselle ja keskittymiselle. Opiskelijan ei tarvitse käyttää energiaa pohtimiseen, saanko olla täällä. Kirjastojen ehdoton valtti on, että kirjastotila palveluna tunnetaan ja

opiskelijaravintolapalvelut, laajemmat aukioloajat.

Samalla harjoittelemme työskentelemään yhteistyössä jaetulla asiakaspalvelualueella ja ymmärtämään, miten samoja tiloja voi käyttää sekä taaperot perheineen, vilkkaat lapset että työskentelyrauhaa kaipaavat opiskelijat. Viikin kampuskirjastosta avutuvat näkymät talvipuutarhaan. Palmuissa on hyvä lepuuttaa katsettaan lukemisen, keskittymisen ja työskentelyn lomassa. Kaisa-kirjaston näkymät puolestaan ovat keskustassa urbaaneja, mutta erityistä kiitosta on saanut valon määrä kirjaston tavara- ja tunnelmamerkkinä. Biofilinen suunnittelu on yksi osa kirjastojen muodonmuutosta.

Kirjastot kampusten sydäminä

Kirjastolaiset ovat jo aika taitavia fyysisten oppimisympäristöjen ymmärtäjiä. Juhlaseminaarin myötä katsoimme historiaan. Kaisa-talon, koko keskustakampusta yhdistävän kirjaston, suunnittelu käynnistyi vauhdilla vuonna 2007, jolloin käynnistettiin arkkitehtuurikilpailu uudesta kirjastosta, oppimisympäristöstä. Raati valitsi voittajaksi Anttinen Oiva Arkkitehdit -toimiston Avaus-suunnitelman. Loppu onkin kir-

jastoarkkitehtuurin historiaa.

Kirjasto vetää puo-

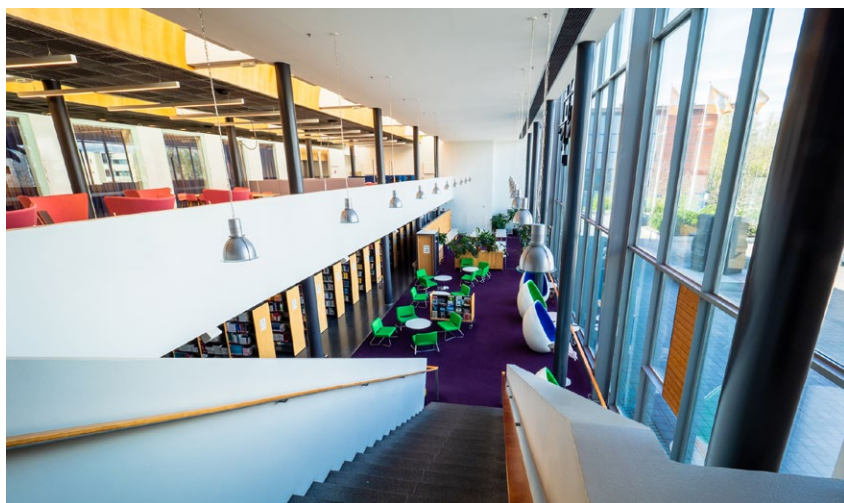
leensa erilaisia oppijoita ja monia arkkitehtuurin ihailijoita. Kirjastona olemme kunnioittaneet arkkitehtien keskeisimpiä ajatuksia. Rakennus ulottuu koko korttelin läpi, jolloin ylimmissä kerroksissa keskeisiltä lukupaikoilta on mahdollisuus antaa katseen ulottua Kaisaniemenkadulta Fabianinkadulle. Vaikka talossa on tehty jotain muutoksia, avoimuudesta ja selkeydestä pidetään kiinni. Samoin sisäntuloaula pyritään pitämään avarena ja sävyttävänä.

Suunnitteluvuosina arvioimme entisten kirjastotilojen kävijämäärien pohjalta, että Kaisa-taloo, Helsingin yliopiston pääkirjastoa käyttäisi päivittäin noin 5 000 asiakasta, pääosin Helsingin yliopiston opiskelijoita. Avajaispäivänä kävijöitä oli reilu 8 000, joista varmasti arvioitu 5 000 juuri oman yliopistomme opiskelijoita. Emme osanneet varautua kauniin arkkitehtuurin wow-efektiin ja toisaalta

yhteiseen työskentelyimuun, mutta ilolla olemme ottaneet kaikki oppijat, lukijat ja vierailijat vastaan.

Kaikki lukuvuodet ennen pandemiaa ovat olleet tasaisia niin kävijämäärän kuin tilojen käytön suhteen. Vuosittain

Näkymää Kumpulan kampuskirjaston 2. kerroksesta. Kuvaaja: Jussi Männistö.

Kaisa-talossa on vieraillut noin miljoona kävijää ja ajoittain lukupaikkaa on ollut vaikea löytää. Ruuhkahuiput ovat olleet keväisin, jolloin yliopisto-opiskelu on kiivaimmillaan ja samalla abiturientit ovat valmistautumassa ylioppilaskirjoituksiin ja pääsykokeisiin. Kirjasto on yliopistokampuksen sydän, avoin ovi ja oppimisympäristö yliopiston inspiroivaan maailmaan.

Digitaalisissa oppimisympäristöissä tarvitsemme uusia kumppaneita. Asiakkaat odottavat saumattomuutta digitaalisessa maailmassa. Kirjaston palvelujen pitäisi olla siellä missä muunkin omaa työtä tukeva palvelu saatavilla, vaikkapa Sisussa. Uusia avauksia ja

suunnitelmia ovat kirjastotilojen virtuaaliesittelyt tai pakohuonepeli tiedonhankinnan osaamisen alkumetreille. Myös avoin oppiminen ja erityisesti avoimet oppimateriaalit ovat suomalaisten korkeakoulujen ja kirjastojen agendalla. Helsingin yliopiston kirjastossa tarjotaan Helda-julkaisuarkistoa digikirjojen ja -artikkelien avoimelle julkaisemiselle sekä tukea muiden oppimateriaalien avaamiselle.

Kestävyys ja vastuullisuus – saavutettavuus ja turvallisempi tila ohjaavat oppimisympäristöjen suunnittelua yhä vahvemmin. Jatkamme yhteistä kehittämistä ja oppimista sekä kampuksyökeen vaalimista. ❖

Katso myös:

RISTIKARTANO, VEERA (2022). Onnea 10-vuotias Kaisa-talo! Helsingin yliopisto. Luettu 7. 3. 2023. <https://www.helsinki.fi/fi/helsingin-yliopiston-kirjasto/uutisia-kirjastosta/onnea-10-vuotias-kaisa-talo>

SINIKARA, KAISA (2022). Tiedeyhteisön kumppanina : laitoskirjastoista Helsingin yliopiston kirjastoksi 1828–2012. Helsingin yliopiston kirjasto, Helsingin yliopisto. <https://doi.org/10.31885/9789515150462>

Kirjoittaja

KIRSI MÄENPÄÄ
Helsingin yliopiston kirjasto
kirsi.maenpaa@helsinki.fi